

**ENHANCING PERSONAL SECURITY
THROUGH ADAPTATION OF STRATEGIC
MODELS****AZ EGYÉN BIZTONSÁGÁNAK FOKOZÁSA
A STRATÉGIAI MODELLEK ADAPTÁLÁSÁ-
VAL**FÜRTÖS János¹ – SZAKALI Miklós²**Abstract**

In this article we would like to draw attention to the importance of personal security, taking into consideration that the state is unable to provide full protection to its citizens against the current and possible future complex security challenges. We emphasize the need for a change of approach in the personal security, and for the fact that personal security must also be interpreted and managed in a complex way in line with the challenges. We believe that in this rapidly changing security environment, the individual must also play a much more active role in strengthening their own security. As a first step in the change of approach, we would like to promote a forward-looking and security-aware way of thinking with the methods and examples described in this article. In our view, proven strategic models applied in security policy can greatly contribute to develop a structured, security-aware way of thinking. Alongside the structure of the models, individuals can develop their own concept and activities to increase their personal security based on the current and the foreseeable future challenges and their own capabilities.

Keywords

individual security, complex approach, security awareness, foresight, strategic models

Absztrakt

A cikkben az egyén biztonságának előtérbe kerülésére hívjuk fel a figyelmet, tekintve, hogy korunk komplex biztonsági kihívásainak negatív hatásaival szemben az állam nem képes teljes védelmet nyújtani a polgárainak. Fontosnak tartjuk kiemelni a szemléletváltás szükségességét az egyén biztonságának megközelítésében. A kihívásoknak megfelelően az egyén biztonságát is komplex módon kell értelmezni és kezelni. Úgy gondoljuk, hogy ebben a gyorsan változó biztonsági környezetben sokkal aktívabb szerepet kell vállalnia az egyénnek is saját biztonsága erősítése érdekében. A szemléletváltás első lépéseként szeretnénk elősegíteni az előrelátó, biztonság tudatos gondolkodást a cikkben leírt módszerekkel és példákkal. Úgy gondoljuk, hogy a biztonságpolitikában bevált stratégiai modellek nagymértékben segíthetik az egyén strukturált biztonság tudatos gondolkodásának a fejlődését. A modellek felépítése mentén az egyén saját biztonsági helyzete és lehetőségei alapján kialakíthatja saját stratégiáját és megtervezheti a szükséges lépéseket biztonsága növelése érdekében.

Kulcsszavak

egyéni biztonság, komplex megközelítés, biztonság tudatosság, előrelátás, stratégiai modellek

¹ furtosjanos@onvedelemoktatás.hu | ORCID: 0000-0003-3699-1101 | self defence expert | önvédelmi szakértő

² mszakali@hotmail.com | ORCID: 0000-0002-8983-3855 | doctoral candidate, Óbuda University Doctoral School on Safety and Security Science | doktorandusz, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

AZ EGYÉN BIZTONSÁGÁNAK KIALAKULÁSA

A biztonság, mint alapkövetelmény az emberiség kialakulásával egyidős. Végigkísérte az emberiség és az emberi társadalmak fejlődését napjainkig, illetve a jövőben is alapvető fontosságú marad. A biztonság megléte, illetve a biztonságra való mind nagyobb mértékben való törekvés alapvető feltétele volt az emberi faj életben maradásának és fejlődésének. A biztonság szavatolása érdekében már a kezdetektől fogva nem csak az időjárás, az elemek, a növény-, és állatvilág kihívásaival kellett megküzdeni az embernek a túlélésért, hanem a fajtársakkal is. A közösségek kialakulásának kezdeti szakaszában szinte kizárólag a fizikai erő és ügyesség döntött az életben maradásról, és a jobb életfeltételek biztosításáról. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy kezdetektől fogva az egyén biztonságát és ezzel az életét is az egyén tágabb értelemben vett önvédelemi képességei határozták meg.

A háború és a fegyveres harc nem csak az egyén biztonságát befolyásolta, hanem az adott hadsereg, és ezzel együtt az állam megsemmisüléséhez is vezethetett, amely együtt járt a nemzet szuverenitásának elvesztésével, lakosságának kifosztásával és rabszolgasorba taszításával vagy kipusztításával. Mint tudjuk, számtalan olyan nép és birodalom (gótok, longobárdok, Római Birodalom, Asszír Birodalom, stb) tűnt el a történelem süllyesztőjében, melyek létezéséről ma már csak történelemkönyvekben olvashatunk. Ezért a biztonság súlypontja már ekkor áttevődött az egyéni biztonság fontosságáról a társadalmi biztonság elsődlegességére, és ennek a felismerésnek a kapcsán meghatározóvá vált a haderő helyzetének és fejlesztésének, valamint a háború, a fegyveres harc elméleti kérdéseinek fontossága. Ez a folyamat azonban nem állt meg az ókorban, tovább folytatódott a középkoron keresztül egészen napjainkig. Cikkünknek nem célja részletesen bemutatni, hogyan változtak a biztonsági felfogások/stratégiák a történelem folyamán, és azok milyen lényegi változásokat okoztak a nemzetek és az egyének biztonsága területén. Napjaink biztonságát még mindig befolyásolja a II. világháborút követően kialakult biztonsági szemlélet, amely lényegében a hidegháború végéig tartotta magát és a biztonságot a háború és béke kérdésének tekintette. Ezért a katonai erő fejlesztésének és alkalmazásának meghatározó szerepe volt a biztonság szavatolásában, ugyanakkor minden egyéb tevékenységet csak ezzel összefüggésben, ennek támogatására értelmezett. Ez a biztonsági szemlélet megmutatkozott a nemzetközi biztonsági struktúrák és intézmények kiépítésében is. Ebben az időszakban alakultak meg azok a nemzetközi szervezetek, amelyeknek alaprendeltetése a nemzetközi béke és biztonság megőrzése volt, főleg politikai és katonai eszközökkel. [1] Mindez alátámasztja azt a megállapítást, hogy az egyén biztonsága szigorúan alárendelt viszonyba került a társadalom, az állam biztonságához képest, valamint teret nyert a biztonság regionális és globális fontossága.

AZ EGYÉNI BIZTONSÁG VIZSGÁLATÁNAK MEGKÖZELÍTÉSEI

Az egyén biztonságának kérdése önmagában is és a biztonság egészére nézve is meghatározó fontosságú, ezért több tudományág is vizsgálta és jelenleg is vizsgálja törvényszerűségeiket és összefüggéseiket. Az első fontos lépés a pszichológia területén történt, amely az egyén motivációjára, a motivációs szintek hierarchiájára koncentrált. [2] Az egyén biztonságának fontosságát és helyét is Abraham Maslow amerikai pszichológus határozta meg a motivációs hierarchiában. A kutatás az egyén szükségleteire fókuszált, azonban fontos információt jelentett a társadalom működésének és összefüggéseinek megértéséhez is.

Maslow kutatási eredményeit először 1943. július 1-én publikálta „A Theory of Human Motivation/Az emberi motívumok elmélete” című tanulmányában. Kezdeti elképzeléseit tovább fejlesztette, és a “Motivation and Personality/Motiváltság és személyiség” című könyvében mutatta be részletesebben 1954-ben.

A Maslow-piramist 5-lépcsősként jellemezzük, amely így néz ki:

1. Ábra: Maslow piramis (forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Maslow-piramis>)

Az emberi motivációk és szükségletek egy szétágazó és egyénenként eltérő rendszert mutatnak be. Ez a rendszer a végrehajtás szempontjából is teljesen különböző. A motívumkutatások szerint az emberek először a legfontosabb és legsürgősebb szükségleteiket elégítik ki. Mint látjuk az ábrán, a biztonság az ember életének nélkülözhetetlen eleme, és ezért került a második helyre, közvetlenül a létfenntartást követően. A biztonság fogalma ugyanakkor idővel változott. Régen sokkal inkább fizikai jellegű volt. Kellott egy menedék, ami véd az időjárás viszontagságaitól, fegyver, amivel meg tudja védeni magát, és családját az egyén, vagy tűz, amely meleget ad. Ma már nem ugyanaz a jelentése. Sokkal komplexebb szükséglet lett, hiszen a “menedék” mellett jelentheti az egészségi és akár az anyagi biztonságunkat is. Abraham Maslow szerint az emberi szükségletek hierarchikus megközelítéssel leképezhetők egy piramismodellel, melynek az alapja jelenti a nélkülözhetetlen és ezért legfontosabb követelményeket. Ezek alapján:

- A piramis alján az alapszükségletek, a létfenntartáshoz kapcsolódó szükségletek helyezkednek el.
- A létfenntartás megteremtése magával hozza a biztonsági szükségletek kialakulását: ez az élet, a család és a megszerzett javak megóvását, védelmét jelenti.
- A szociális szükségletek az ember társas lény mivoltából fakadnak. A szociális szükséglet kapcsolatteremtési, összetartozási szükséglet. Ennek kielégítése érdekében törekszik az egyén jó családi, érdeklődésének, gondolkodásmódjának megfelelő baráti, munkahelyi kapcsolatokra.
- Az ember igyekszik megtalálni helyét a többiek, a társai között, ebből fakad az elismerés iránti szüksége: igyekszik elfogadtatni magát, elismertetni egyéniségét, képességét, rátermettségét.
- A piramis csúcsán az önmegvalósítás szüksége áll. Az emberek egy része erős késztetést érez arra, hogy képességét, tehetségét maximálisan kihasználja.

A piramis alapjának alsó két szintje jelenti a piramis (az egyén életének) stabilitását, amely nélkülözhetetlen a további szintek építéséhez és az egyén életének kiteljesedéséhez.

A biztonság-, állam- és hadtudományok folyamatosan fejlődtek és a nemzetek, régiók, illetve a globális biztonság kutatására fókuszáltak erőfeszítéseiket, nem pedig az egyén biztonságára. Az egyén biztonságának szavatolását az állam feladatának tartották és azt az állam által biztosított keretek között megoldottnak tekintették. Ezt az álláspontot igazolni látszott az a tény, hogy a törvényalkotás és törvénykezés, valamint az erőszakszervezetek (rendőrség, haderő, büntetésvégrehajtás) létrehozása, fenntartása és alkalmazása az állam monopóliumát képezték. Mindezek együttes rendelkezésre állása esetén garantálnak vették az államrend, a közrend fenntartását és egyben az egyén biztonságát is.

Később, jellemzően a hidegháborút követően, a biztonságtudományok túlléptek a katonai biztonság kizárólagosságán és tágították a biztonsági horizontot. Azonosították a biztonság különböző szintjeit, amelyek önállóan is értelmezhetőek és kölcsönhatásaikban is meghatározóak. Mindezek alapján a biztonság négy szintjét különböztetjük meg, az egyéni, a nemzeti, a nemzetközit (regionálist) és a globálist. [3] Ekkor nyert teret a biztonság egyéni szinten és kölcsönhatásaiban történő vizsgálata.

A humán biztonság kérdése is ekkor került a figyelem előterébe. Ez az elmélet a klasszikus, államokra alapozott biztonság elsődlegességét kérdőjelezi meg, azt állítva, hogy az állam helyett az egyént kellene a biztonsági koncepciók középpontjába állítani. Ez ugyanis mind nemzeti, mind regionális és globális szinten kevesebb konfliktust, és nagyobb stabilitást eredményezne. Egyrészt tehát a kiindulási alap eltér a klasszikus realista biztonságfelfogásától: a hangsúly áthelyeződik az államról az egyénre. Másrészt a hatókör is változik: a klasszikus biztonságfelfogás külső agresszióval szemben védi az államot, míg a humán biztonságban ez a koncepció kiegészül olyan szélesebb körű fenyegetésekkel, mint a környezetszennyezés, a klímaváltozás vagy a járványok. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a humán biztonság elmélete nem vált széleskörű gyakorlattá, állami szinten csak néhány állam kezdett fókuszáltan foglalkozni a gyakorlati megvalósításával. Ezek az államok (Kanada és Japán) is a humán biztonság egy-egy aspektusára helyezték a hangsúlyt, és nem egy komplex megközelítést követtek. [4] Ezzel ugyan tágult az egyén biztonságának megteremtésében résztvevő szereplők száma, azonban így is az egyén biztonságának első számú felelőse az állam marad.

Jelentős állomás a biztonságtudományok fejlődésében az új típusú biztonsági stratégiák megjelenése, amelyek már szélesebb megközelítésben értelmezték a biztonságot. További fontos lépés volt a stratégiaalkotás kereteinek, lépéseinek és tartalmi elemeinek kidolgozása és ezek modellezése. [5] Ugyanakkor mindez csak keretet és megközelítési lehetőségeket biztosít egy ország biztonsági stratégiájának megalkotásához és tanulmányozásához, egyik modellt sem lehet teljes egészében alkalmazni minden probléma megoldására. Az előforduló hasonlóságok ellenére minden országnak és régiónak megvannak a speciális, csak az adott térségre jellemző biztonsági kihívásai, illetve a nemzetek eltérő érdekekkel, erőforrásokkal, politikai és jogi szabályozókkal rendelkeznek biztonságuk szavatolására és érdekeik védelmére.

A stratégiaalkotást és a stratégiai modelleket a biztonsági kategóriák nemzeti és a regionális szintjein alkalmazzák általában. A globális biztonság szintjére szinte lehetetlen stratégiát kidolgozni a szereplők és az ellentétes érdekek nagy száma miatt. Ugyancsak nem

alkalmazzák a stratégiai kereteket és modelleket az egyéni biztonság vizsgálatára, kidolgozására sem.

Napjainkban a megtapasztalt biztonsági kihívások (járványhelyzet, migráció, klímaváltozás stb.) következtében ismét egyre jobban előtérbe kerül az egyén biztonságának kérdése. Egyre tisztábban látszik, hogy a biztonsági kihívások megoldásában nem lehet a nemzetközi szervezetekre támaszkodni, mivel sem a hatáskörük, sem pedig a rendelkezésre álló forrásaik nem teszik lehetővé a kihívások átfogó megoldását. Az államok ugyan igyekeznek megtenni minden lehetőséget, de sok esetben korlátozottak a képességeik és a lehetőségeik. Ezért fontosnak tartjuk kiemelni az egyén szerepét a saját biztonsága szavatolásában. Egyre inkább szükség lesz a biztonságtudatosság fokozására, arra, hogy az egyén felelősen és tudatosan közelítse meg a biztonság kérdését. A mai biztonsági kihívások komplexitása [6] nem teszi lehetővé, hogy az állam minden veszélyeztetett területen (közbiztonság, gazdaság, egészségügy stb.) egyformán és időben segítő kezet nyújtson minden polgárának, éppen ezért szükség van az egyén öngondoskodására.

Az egyéni biztonság elválaszthatatlan az önvédelem kérdéskörétől, ugyanakkor az idők folyamán önvédelem szóval egyfajta negatív értelmezés párosult. Az önvédelem szó egyik összetevője a „védelem”, amely feltételezi, hogy támadás – általában fizikai - alatt állunk és azt akarjuk kivédeni. Ezért az önvédelmet egyfajta fizikai védekező tevékenységgel azonosítják, amely feltételezi az eszköz nélküli vagy eszközzel vívott közelharcot és a harcnak megfelelő mentális és pszichés hozzáállást. Ezen az általános értelmezésen szeretnénk változtatni, szeretnénk az önvédelmet is tágabb értelemben, komplexen megközelíteni. Véleményünk szerint az önvédelem értelmezésének is a biztonsághoz hasonlóan paradigmaváltáson kell keresztülmennie és alkalmazkodnia kell a gyorsan váltakozó és egyre komplexebb biztonsági kihívásokhoz.

Az önvédelem nem egyenlő a verekedéssel, mint ahogy egy nemzet biztonsága sem egyenlő a háborúskodással. Már az önvédelem kifejezés is valamelyest beszűkíti az amúgy nagyon is széles, sok összetevős témakört. A jog nyelve nem véletlenül inkább a „jogos védelem” kifejezést használja, ezzel is megteremtve annak a lehetőségét, hogy az „önvédelmet” ne csak magunk, hanem szükség esetén más személyek, anyagi javak, vagy társadalmi érdekek védelmére is kiterjesztve alkalmazzuk. Éppen ezért az alaptörvény V. cikke alapján az állam fel is ruházza az egyént a védekezés jogával.

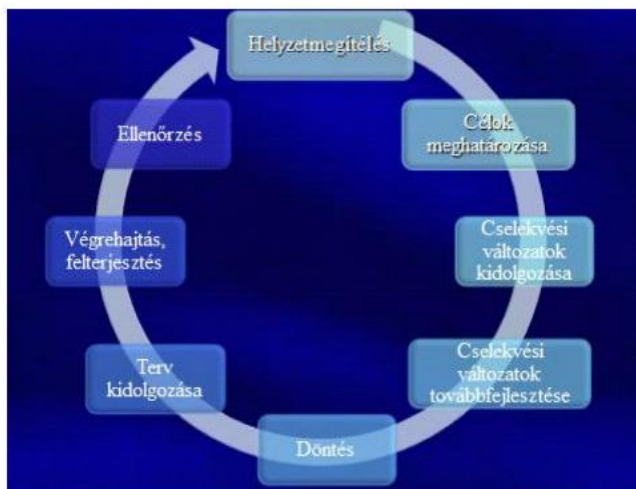
„Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” [7]

Amikor a téma átfogó megközelítéséről beszélünk, akkor az egyén biztonsága szempontjából a fizikai önvédelem csak egy pont a sok közül, és talán nem is a legelső. Fontosabbnak tartjuk az előrelátó gondolkodást, a megfontolt, magabiztos viselkedést, a jó helyzetfelismerést, a jó kommunikációt, a gyors döntéshozatalt, valamint a céltudatos cselekvést. Természetesen előnyt jelent a hatékony önvédelmi technikák magabiztos ismerete, amely önmagában is egy komplex tudomány, mert számos elméleti és gyakorlati tudásanyagot ötvöz egy működőképes egészszé. A technikák hatékony alkalmazásához szükség van pszichológiai, anatómiai, ismeretekre, végrehajtásukhoz pedig némi fizikai erőre, ügyességre, gyorsaságra és taktikai érzékre.

Az önvédelem komplex megközelítése és az előrelátó gondolkodás erősítése érdekében hasznosnak tartjuk az egyéni biztonsági stratégia kialakítását, és egy egyéni biztonsági terv átgondolását és elkészítését. Úgy gondoljuk, hogy az egyén biztonságátudatosságának kialakításához és elmélyítéséhez jó alapot biztosíthat a stratégiai modellek adaptálása az egyén biztonságának tanulmányozására és biztonsági stratégiájának kidolgozására. Megítélésünk szerint a stratégiai modellek elemei nem csak államokra, vagy szervezetekre értelmezhetőek, hanem az egyénre nézve is. A stratégiaalkotás során használt kifejezésrendszer, mint nemzeti érdekek és célkitűzések, ebben a kontextusban az egyén biztonsági érdekeit és célkitűzéseit jelentik. A veszélyeztetettség, helyzetelemzés-, és értékelés, valamint az erőforrások rendelkezésre állása nyilván más tartalmat takarnak az egyének szintjén, de teljes mértékben értelmezhető az egyén biztonsága tekintetében is. Természetesen az egyén esetében a stratégiai elemek tartalma lényegesen más lesz, mint egy állam esetében. A stratégiaalkotás logikája és eljárásrendje pedig olyan módszert jelenthet, amely fejleszti az egyén strukturált biztonságátudatos gondolkodását és lehetővé teszi a biztonságának sokoldalú és árnyalt megközelítését.

A STRATÉGIAI MODELLEK ALKALMAZÁSA AZ EGYÉNI BIZTONSÁG TERVEZÉSÉHEZ

Stratégiai tervezési folyamat modell

2. Ábra: Stratégiai tervezési folyamat (Stratégiaalkotás, stratégiai módszerek, 21.o.) [5]

A modell a tapasztalatok felhasználásával került kialakításra, és egy általános eljárásrendet javasol a tervezés végrehajtására. Az általános megközelítés lehetőséget biztosít a modell többcélú felhasználására, így lehetővé teszi nemzeti stratégiák (politikai, gazdasági, biztonsági, stb.) megalkotásához, de felhasználható az ágazati stratégiák kidolgozásához is. Természetesen a stratégiák céljától függően a stratégiaalkotás lépései különböző tartalommal rendelkeznek. Nemzeti stratégia esetén a nemzetre vonatkozó kihívások és kockázatok, valamint a nemzet erőforrásai, politikai, gazdasági, diplomáciai és katonai lehetőségei kerülnek mérlegelésre, illetve a szintnek megfelelő célok, cselekvési változatok és döntések születnek. Egy ágazati, vagy vállalati stratégia esetén az eljárásrend nem változik,

azonban a lépések tartalma az adott szintnek megfelelő lesz, az adott ágazat vagy vállalat szintjéhez igazodik.

Véleményünk szerint a modell éppen az általánossága miatt alkalmazható az egyén biztonsági stratégiájának kidolgozására is. A tervezési kör lépései adaptálhatók az egyén jelenlegi és előrelátható biztonsági helyzetének, erőforrásainak és lehetőségeinek értékelésére és az eredménynek megfelelő célkitűzések és cselekvési változatok kidolgozására. Mindezek figyelembevételével megalapozott döntés hozható az egyén biztonságának növelése érdekében. A modell alkalmas az egyén komplex biztonságának vizsgálatára (több biztonsági elem együttes figyelembevételére), valamint a biztonsági elemek önálló feldolgozására is. Javasoljuk az alábbi biztonsági elemek figyelembevételét és egyenkénti elemzését-értékelését:

- személy és családbiztonság;
- egészség védelme
- objektum és vagyonbiztonság;
- adat- és információbiztonság,
- gazdasági és egzisztenciális biztonság;
- egyéb biztonsági elemek az egyén helyzetéből adódóan.

Egy példán keresztül szeretnénk érzékeltetni a modell alkalmazhatóságát biztonság egyes területeire. A példa csak a jobb megértést szolgálja, minden esetben az egyén specifikus helyzetéhez és lehetőségeihez kell igazítani. Példának a személy és családbiztonság témakörét vettük, amely szerint [8]:

Helyzetmegítélés

Lehetséges tartalma a saját és a családtagjaink biztonságára vonatkozó alapvető kérdések megfogalmazása:

- Biztonságban vagyok a lakóhelyemen, a munkahelyemen és az általam gyakran látogatott helyeken (útvonal és terület a lakóhely és a munkahely között, vásárlás, edzés, fodrász, orvos, üzemanyagtöltő, stb.)?
- Minden lehetséges helyet és útvonalat elemezni és értékelni kell biztonsági kockázat szempontjából.
 - a lakás és a lakókörnyezet biztonsági elemzése (bűnözés helyzete, leggyakoribb bűncselekmények, erőszakos jellegű cselekmények, egyéni vagy csoportos elkövetés dominál, stb.)
 - a munkahely és környezetének biztonsági elemzése (a kollégák, ügyfelek viselkedése, jellemző-e az agresszivitás, előfordult-e fizikai erőszak, a munkahely biztonsági környezete, valószínű kockázatok stb.)
 - a lakás és a munkahely közötti útvonal biztonsági elemzése (a legbiztonságosabb útvonal nappal/éjjel, alternatív útvonalak, lehetséges közlekedési eszközök, legbiztonságosabb közlekedési mód és eszköz nappal/éjjel, valószínű biztonsági kockázatok, segítségkérési lehetőségek stb.)
 - lakás/munkahely - bevásárlás/edzés közötti útvonal és közlekedési eszközök biztonsági elemzése (a fentiek alapján)
- Saját erőforrások és lehetőségek

- a lakás és lakókörnyezet biztonsága érdekében (biztonságosabb környékre költözöm, erősítem a technikai védelmet, nem sétálok sötétedés után, lehetőleg nem egyedül közlekedek, tanulok önvédelmet, stb.)
- munkahelyen (fejleszttem a kommunikációs és konfliktuskezelési képességeimet, tartok magamnál önvédelemre is használható eszközt, segítséget kérek a biztonsági őrötől, rendőrségtől, tanulok önvédelmet),
- esti, éjszakai tömegközlekedési eszközön (körültekintően közlekedek, gyorshívón beállítom a rendőrségi segélyhívó számát, távol helyezkedek az ittas csoportoktól, a vezetőhöz közel tartózkodom, csatlakozom a hasonló irányba tartó csoporthoz, önvédelemre is használható tárgyat-eszközt tartok magamnál, szerződtek két fő kísérőt, tanulok önvédelmet, folyamatosan edzem magam, stb.)
- a gyalogláshoz (kerülöm a sűrű bokros, vagy elhagyatott területeket, telefonon beállítom a rendőrségi segélyhívó számát, nem viselek ékszer, feltűnő tárgyat, úgy öltözöm, hogy a ruházatom ne korlátozzon a szabad mozgásban, viszek magammal önvédelemre is használható eszközt, csatlakozom egy arra haladó csoporthoz, tanulok önvédelmet és kommunikációt, stb.)

A célok meghatározása

Fontos, hogy olyan célt tűzzek magam elé, amelyet erőforrásaim és lehetőségeim megengednek, ugyanakkor a cél elérésével növeljem a biztonságomat. Erőforrásaink figyelembevételével meghatározhatunk rövid és hosszútávú célkitűzéseket egyaránt. Például:

- Növelem a lakásom biztonságát, riasztórendszert szereltetek be. (rövid távú cél)
- Fejleszttem az önvédelmi képességeimet (fizikai, mentális, kommunikációs, stb.) (hosszabb távú cél)

Cselekvési változatok kidolgozása

Lehetőség szerint több alternatívát dolgozunk ki arra, hogy milyen módon tudom megvalósítani a célkitűzéseimet a legkönnyebben. Például:

- A riasztórendszerek tanulmányozása, szolgáltató keresése, ár-érték arány összevetése, időpont meghatározása, stb.
- Veszek egy kutyát és kiképeztetem őrzés-védelemre.
- Csak gépkocsival közlekedek, és az XX útvonalat használom a lakás és a munkahely között.
- Keresek olyan tanfolyamot, edzést, amely megfelel célkitűzéseimnek, meggyőződök a szolgáltatás színvonaláról, időrendjéről, költségéről, stb.

Döntés

- Eldöntöm, hogy milyen típusú riasztórendszert építtetek be, illetve melyik szolgáltatót választom és mennyit fordítok rá.
- Eldöntöm, hogy melyik tanfolyamot, edzést fogom látogatni és bejelentkezem.

Terv kidolgozása

Célszerű egy nagybani tervet kidolgozni, amely tartalmazza a döntések végrehajtásának időrendjét, költségeit és a végrehajtás főbb mérföldköveit. Például:

- 2021 végéig felszereltetem a riasztórendszert YY költséggel, majd üzemeltetem havi ZZ ráfordítással.
- Rendszeresen látogatom az önvédelmi edzéseket legalább egy évig, aztán konzultálok az edzővel a fejlődésről és a további lehetőségekről. Fél év elteltével lehetőség szerint plusz órákat veszek.

Ellenőrzés:

- Időszakosan szakemberrel ellenőriztettem a riasztórendszert, és konzultálok a további technikai fejlesztés lehetőségeiről.
- Negyedévente megbeszélem az edzővel az elért eredményeimet és javaslatot kérek a következő időszakra.

Bartlett modell

3. Ábra: Bartlett modell (forrás: Stratégiaalkotás, stratégiai módszerek 23.o.) [5]

Ez a modell egyszerűbbnek tűnik, mint az általános modell és kevesebb lépést tartalmaz, azonban a lényege ugyanaz, az erőforrások és a veszélyek összevetéséből határozza meg a biztonsági célkitűzéseket, amelyeket a stratégia által tervez megvalósítani.

Míg az előző modell esetében a helyzetmegítélés magában foglalta a veszélyek és a rendelkezésre álló erőforrások összevetését, addig itt két külön lépésként került feltüntetésre. Ez a kiemelés mutatja, hogy a modell kidolgozói ezt a két tényezőt és ezek részletes elemzését tartották kulcskérdésnek a megalapozott célkitűzések és a stratégia kidolgozásához.

A biztonság elérését az erők, eszközök és a veszélyek egyensúlyi helyzetének tekintették, egyszerűbben megfogalmazva, amíg van erőforrásunk a veszélyhelyzetek kezelésére addig biztonságban vagyunk. A modellben a két kívülről ható tényező (erőforrások korlátjai, biztonsági környezet) jelenti az egyensúlyi helyzet ellen ható „erőket”, amelyek hatásait ki kell egyensúlyozni. A biztonsági környezet változásai megbontják az egyensúlyt, amelyet csak az erőforrások változtatásával (több erőforrás bevonásával) lehet kiegyenlíteni. Ugyanakkor a szükséges erőforrásokban beálló csökkenés következményeként a veszélyek növekednek és kezelhetetlenné válnak, amely szintén megbontja az egyensúlyi

helyzetet és ezzel a biztonságot is. Hátránynak tekinthető, hogy ez a modell inkább reagáló jellegű, mint előre tekintő, ezért nem biztosítja a biztonsági kihívások kialakulásának megelőzését, megakadályozását.

A szakirodalom ezt a tervezési módot a kevesebb erőforrással rendelkező országok stratégiai modelljének tekinti, de köztudottan az országok döntő többsége esetében az erőforrások nem állnak rendelkezésre korlátlan mértékben, ezért a biztonsági igényeket szinte sohasem lehet teljes mértékben kielégíteni. Ezért szükség van a prioritások felállítására és a kiegyensúlyozó tevékenységre.

Véleményünk szerint ez a modell is jól használható az egyén biztonsági stratégiájának kidolgozására, mivel általánosnak tekinthető az erőforrások korlátozott rendelkezésre állása és a folyamatos egyensúly keresése a fenyegetettség és a ráfordítások között. Javaslataink szerint a biztonsági környezet elemzésének és a célkitűzések előremutató jellegének erősítésével, valamint a szükséges források biztosításával elérhető a biztonság preventív módon való fenntartása.

Saját erők, eszközök

A rendelkezésre álló erőforrások (erők, eszközök) meghatározása esetében az általános modell (2. ábra) tárgyalásánál már említett biztonsági elemeket célszerű figyelembe venni és elvégezni az alábbi főbb szempontok alapján az elemzést.

- pénzügyi,
- technikai,
- kapcsolati, együttműködési,
- egyéni képességek, tudás, tapasztalat,
- fizikai, önvédelmi,
- hivatalos és informális lehetőségek,
- stb.

Veszélyek

A veszélyek elemzése a másik alapvető feladat a biztonságunk megítélése érdekében, amelyeket szintén minden biztonsági elemre nézve végre kell hajtani az alábbi kérdések mentén:

- Mi veszélyeztetheti a biztonságomat otthon és a lakókörnyezetben?
- Milyen veszélynek vagyok kitéve a munkahelyemen és az általam gyakran látogatott helyeken (munkahely és környezete, vásárlás, edzés, fodrász, orvos, üzemanyagtöltő, stb.)?
- Milyen veszélynek vagyok kitéve a közlekedés alatt?
- (útvonalak, közlekedési eszközök a lakóhely-munkahely-gyakran látogatott helyek között)

Célkitűzések

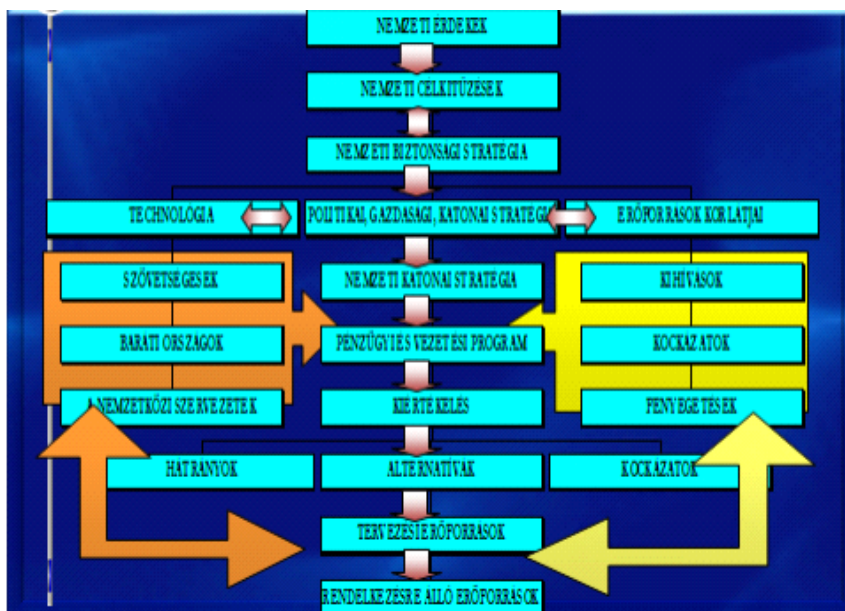
- Ebben a lépésben vetjük össze a veszélyek és a rendelkezésre álló erők, eszközök elemzésének eredményeit és kialakítjuk az erőforrásokkal alátámasztható, reális célkitűzéseinket.

Stratégia

- A stratégia megalkotásánál a célkitűzések megvalósításáról döntünk az erőforrások hozzárendelésével, valamint meghatározzuk a végrehajtás időrendjét és főbb lépéseit és az ellenőrzés, visszacsatolás rendjét.

Lloyd's modell

Az egyik legtöbb részstratégiát és befolyásoló elemet figyelembe vevő rendszer a Lloyd's modell. A modell mutatja a biztonsági stratégia kapcsolódását a nemzeti érdekek által meghatározott nemzeti célkitűzésekhez, valamint a biztonsági stratégia kidolgozásának lépéseit és mindazokat az elemeket, amelyeket figyelembe vesz a stratégia kidolgozásában. Mint minden modellnél, itt is meghatározó a veszélyek és lehetőségek elemzése, kiértékelése és alternatívák (cselekvési változatok) kidolgozása. A modell különlegessége, hogy részletesen több szintre bontva (kihívások, kockázatok, fenyegetések) elemzi a veszélyeket. Ugyancsak egyedi elem a külső lehetőségek szintekre bontott (szövetségesek, baráti országok, nemzetközi szervezetek) elemzése és figyelembe vétele a biztonsági alternatívák kidolgozásában. Természetesen itt is nagy szerepe van a rendelkezésre álló erőforrásoknak és az erőforrás korlátoknak. Tekintettel korunk technológiai fejlődésére, meghatározó szerepet kapott a technológiák elemzése és figyelembevétele a stratégiák kidolgozásánál.

4. Ábra: Lloyd's modell (forrás: Stratégiaalkotás, stratégiai módszerek 26.o.)[5]

Véleményünk szerint a veszélyek és a külső lehetőségek szintekre bontott részletes elemzése miatt ez a modell nyújthatja a legmegalapozottabb elemzést és értékelést. Ezért nem csak egyéni biztonsági stratégiák kidolgozásához javasoljuk, hanem cégeknek is célszerű lehet a módszer használata. Felépítése és részletessége miatt a modellt célszerű szakember segítségével adaptálni az egyén, vagy cég biztonsági szükségleteire. Nem véletlenül

a modell is tartalmazza a tervezési erőforrásokat, vagyis a személyi és szakmai követelményeket.

Az alábbi példában kiemeljük a modell specifikumait a szintekre bontott veszélyek és külső lehetőségek meghatározását.

Veszélyek

- Kihívások: azok a veszélyhelyzetek, amelyeknek bekövetkezése kevésbé valószínű, illetve hatásuk kevésbé súlyos a biztonságra nézve. Pl. lakásbetörés egy technikai eszközökkel biztosított lakóparkban.
- Kockázatok: azok a veszélyhelyzetek, amelyek bekövetkezése valószínű vagy jelentős hatással van a biztonságra nézve. Pl. nagy összegű készpénzt nyilvános helyen elővenni és számolni.
- Fenyegetések: azok a veszélyhelyzetek, amelyek bekövetkezésének nagy a valószínűsége és súlyosan veszélyezteti biztonságunkat. Pl. éjszaka sétát tenni egy bandaháborúkról ismert városrészben.

Külső lehetőségek

- Szövetségesek: akiket érzékenységre miatt meg lehet nyerni akár egy, a biztonságot erősítő közös fellépéshez, akcióhoz. Pl. a ház lakóit a 7/7, 24/24 portaszolgálat bevezetésére.
- Baráti országok: rokonok, barátok, kollégák vagy sporttársak, akiknek számíthatunk a rendszeres segítségükre, együttműködésükre. Pl. a kollégám rendszeresen hazavisz kocsival az elhúzódó túlórák után.
- Nemzetközi szervezetek: egyéni stratégia esetén nem feltétlenül nemzetközi szervezetekre gondolunk, inkább hazai hivatalos és nem hivatalos szervezetekre. Pl. rendőrség, polgárőrség, magán biztonsági szolgálatok, stb.

Alternatívák (cselekvési változatok kidolgozása)

- A veszélyek és a külső lehetőségek összevetését követően kerülnek kidolgozásra az alternatívák. Alternatívák elemzése során meghatározzák a lehetséges kockázatokat és hátrányokat és ezek kapcsán módosítják vagy elvetik az alternatívákat. Prioritási sorrend kialakítása az erőforráskorlátok figyelembevételével.

Rendelkezésre álló erőforrások

- A megmaradt alternatívák összevetése történik a rendelkezésre álló erőforrásokkal a prioritási lista figyelembevételével. És ezzel gyakorlatilag megtörténik a cselekvési vázlatokhoz történő forrásallokáció, valamint kialakul a végrehajtás időrendje.

A bemutatott stratégiai modellekkel csak egy új területen történő alkalmazás lehetőségére szerettük volna felhívni a figyelmet a fenti példák alapján. Tudni kell, hogy a bemutatottakon kívül több modell is az érdeklődők rendelkezésére áll a biztonságuk tanulmányozására és növelésére. Természetesen lehetőség van a modellek kombinálására is az egyéni igényeknek és körülményeknek megfelelően. Ugyanakkor a modellek csak útmutatásul szolgálnak a biztonság tudatos gondolkodásunk kialakításához és biztonságunk fokozásához, azonban egy modellt sem lehet felhasználni minden biztonsági kérdés megoldá-

sára. Azonban bízunk abban, hogy cikkünk hozzájárul az olvasó előrelátó, komplex, biztonság tudatos szemléletének kialakulásához, egyéni biztonsági stratégiájának megalkotásához.

ÖSSZEFOGLALÁS

A biztonsági környezetünkben jelenleg lezajló folyamatok, a COVID-19 járvány, a klímaváltozás és a tömeges migráció komplex hatást gyakorolnak az államra, a társadalomra és az egyénre egyaránt. Ezt a komplex hatást az állam a legjobb akarata mellett sem tudja maradéktalanul kezelni, és minden polgárát megóvni a negatív következményektől. Ezért saját biztonsága érdekében egyre nagyobb szükség van az egyén szerepvállalására. Tudomásul kell venni, hogy az egyén is felelős saját biztonságáért, nem várhatja el, hogy a társadalom és az állam teljes körűen garantálja a biztonságát. Ennek érdekében fontosnak tartjuk az egyén biztonság tudatos gondolkodásának fejlesztését és erősítését, mint első lépést az egyén biztonsága felé vezető úton. Ha az egyén átgondolja a biztonságára jelenleg és a jövőben potenciálisan hatást gyakorló biztonsági kockázatokat és veszélyeket, valamint számba veszi a saját erőforrásai alapján lehetséges megoldásokat, már akkor sokat tett a biztonsága érdekében. Az előrelátó biztonság tudatos gondolkodás által az egyén elkerülheti a biztonsági kihívások bekövetkezését, vagy bekövetkezésük esetén felkészülten tud reagálni a veszélyhelyzet elhárítására vagy a következmények hatásainak (személyi veszteségek és anyagi károk) csökkentésére.

Fontosnak tartjuk, hogy ne csak a kihívásokat, hanem az egyén biztonságát is komplexen értelmezzük, túllépve ezzel az eddig berögződött fizikai biztonság kérdéséről. Le kell szögeznünk, hogy fontos a fizikai biztonság, de csak egy szeletét jelenti az egyén teljes biztonságának, különösen a mai globális, új technológiát, kibernetet és digitalizációt magában foglaló és egyre inkább használó világunkban. Éppen a biztonság összetettsége miatt célszerű az egyén biztonságának strukturált megközelítése és egy logikus eljárásrend biztosítása, amely mentén a kevesebb tapasztalattal rendelkező egyén is képes átgondolni a biztonságára ható kérdéseket és felépíteni a biztonságát erősítő eszköz és eljárásrendszerét.

Az előrelátó biztonság tudatos gondolkodás fejlesztéséhez a biztonságpolitikában már bevált stratégiai modellek adaptálásával szeretnénk hozzájárulni. Véleményünk szerint a stratégiai modellek jól használhatók az egyén biztonságának strukturált megközelítésére, tanulmányozására és az egyén vagy vállalat biztonsági stratégiájának kidolgozására. Megítélésünk szerint a stratégiai modellek elemei nem csak államokra, vagy szervezetekre értelmezhetők, hanem az egyénre nézve is. A stratégiaalkotás során használt kifejezésrendszer, mint nemzeti érdekek és célkitűzések ebben a kontextusban az egyén biztonsági érdekeit és célkitűzéseivel azonosíthatóak. A veszélyeztetettség, helyzetelemzés-, és értékelés, valamint az erőforrások rendelkezésre állása más tartalommal bírnak az egyének szintjén, mint az államok és szervezetek szintjén, de teljes mértékben értelmezhető az egyén biztonsága tekintetében is. A stratégiaalkotás logikája és eljárásrendje pedig olyan módszert nyújthat, amely fejleszti az egyén strukturált biztonság tudatos gondolkodását és lehetővé teszi a biztonságának sokoldalú és árnyalt megközelítését. Mindezek alapján széles körben ajánljuk a stratégiai modellek adaptált felhasználását az egyéni biztonság tudatos növelésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Lenhoffer Péter-Nagy László, „A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás hatása az Amerikai Egyesült Államok Nemzetbiztonsági rendszerére,” *Honvédségi Szemle*, 148. évf. 2020/5 szám, Budapest, 2020.
- [2] Wikipédia, „Maslow Piramis”, <https://hu.wikipedia.org/wiki/Maslow-piramis>, [Hozzáférés dátuma: 2021.09.10.]
- [3] Dr. Vida Csaba, „A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei,” *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXIII/I évf. I szám, 91-92.o., 2009.
- [4] Péczeli Anna, „A humán biztonság elmélete és gyakorlata, Kanada és Japán példáján” http://www.grotius.hu/doc/pub/ESLRKT/2011_243_peczeli_anna_a_human-biztonsag_elmelete_es-gyakorlata.pdf, [Hozzáférés dátuma: 2021.09.05.]
- [5] Turi Laura Tamara - Dr. Resperger István - Dr. Túri Viktória, *Stratégiaalkotás, stratégiai módszerek*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012, 21-26.o.
- [6] Szakali Miklós és Dr. Szűcs Endre, „Lehetőség a komplex biztonsági kihívások kezelésére,” *Biztonságtudományi Szemle.*, III. évf. 2. szám (16.o.), Budapest 2021.
- [7] *Magyarország Alaptörvénye*, Budapest, 2011., V cikk.
- [8] Kovács Ildikó, „Előzd meg a tragédiát - 7+1 tipp a biztonságos futáshoz,” <https://www.noionvedelem.hu/blog/tippek-a-biztonsagos-futashoz/>. [Hozzáférés dátuma: 2021.10.02.]